

Παγκόσμια Ημέρα Βιβλιοθηκών

Ανιχνεύοντας τα όρια και τις δυνατότητες

Σπύρος Πιέρρος, Δημοτική Βιβλιοθήκη Θεσσαλονίκης
spierros@hotmail.com

Μια σύντομη επισκόπηση της σημασίας και των δυνατοτήτων, των επιδιωκόμενων στόχων και του περιεχομένου μιας γιορτής για τις βιβλιοθήκες στην Ελλάδα. Σε πολλές χώρες του κόσμου υπάρχουν ημέρες ή εβδομάδες βιβλιοθηκών και σε κάθε περίπτωση χρειαζόμαστε κάτι αντίστοιχο. Τα πραγματικά αποτελέσματα των προσπαθειών μας θα είναι υποχρεωτικά στα όρια που επιτρέπει η ελληνική δημόσια διοίκηση στις βιβλιοθήκες και αντίστοιχα με το ρόλο των βιβλιοθηκών στην κοινωνία.

Παγκόσμια Ημέρα Βιβλιοθηκών: μια ημέρα για τις βιβλιοθήκες. Μια εξαιρετικά απλή ιδέα, τόσο απλή που είναι να αναρωτιέσαι πως είναι δυνατόν να μην το σκέφτηκε κανείς μέχρι τώρα. Άσχετα με την τύχη της πρότασης διεθνώς νομίζω ότι η ελληνική πορεία της είναι δεδομένη: χρειαζόμαστε μια μέρα γιορτής για τις ελληνικές βιβλιοθήκες. Οι γιορτές προϋποθέτουν προετοιμασία και κούραση και έξοδα όμως είναι απαραίτητες: Βίος ανεόρταστος μακρά ζωή απανδόκευτος.

Οι στόχοι είναι εξαιρετικά απλοί. Θέλουμε να μιλήσουμε για τις βιβλιοθήκες σε όσο γίνεται περισσότερο κόσμο, να πούμε και να δείξουμε τι μπορούν να κάνουν οι βιβλιοθήκες σε ανθρώπους που δεν το γνωρίζουν ή δεν το θυμούνται. Οι περισσότερες βιβλιοθήκες έχουν την δυνατότητα να προσφέρουν σε πολύ περισσότερους ανθρώπους από αυτούς που τις επισκέπτονται. Είναι απαραίτητο να δείξουμε τι πραγματικά κάνουν οι βιβλιοθήκες και τι θα μπορούσαν να κάνουν. Και είναι ευκαιρία μιλήσουμε για τα προβλήματα και τις ανάγκες των βιβλιοθηκών, να αναδείξουμε τις απαιτήσεις, να εξοικειώσουμε με τις δυνατότητες.

Φαντάζομαι ότι όλοι, στο πίσω μέρος του μυαλού μας, έχουμε αυτούς που αποφασίζουν για τις βιβλιοθήκες. Θέλουμε να δείξουμε πόσο καλά χρησιμοποιούμε τους διαθέσιμους πόρους (αποτελεσματικότητα, αποδοτικότητα), και κατά συνέπεια, πόσο καλά θα χρησιμοποιήσουμε οτιδήποτε παραπάνω μας δοθεί. Και φυσικά να μιλήσουμε για μια σειρά ζητήματα που απασχολούν τις βιβλιοθήκες όπως ανάπτυξη νέων υπηρεσιών και οι αντίστοιχοι πόροι, θεσμικό πλαίσιο, προβλήματα οργάνωσης και λειτουργίας.

Στο Ιλλινόις οργανώνονται συναντήσεις βιβλιοθηκάρων και χρηστών βιβλιοθηκών με τους πολιτικούς που έχουν τον πολύ ξεκάθαρο στόχο:

να δείξουμε στους πολιτικούς που είναι υπεύθυνοι για την χρηματοδότηση των βιβλιοθηκών ότι υπάρχουν πολλοί άνθρωποι στο Ιλλινόις που νοιάζονται για τις βιβλιοθήκες και να ενημερώσουμε τους πολιτικούς για την σύγχρονη νομοθεσία που επηρεάζει τις βιβλιοθήκες και τους χρήστες¹

Χωρίς να είναι τόσο ευθεία η διατύπωση, οργανώνονται αντίστοιχες εκδηλώσεις σε πολλές πολιτείες των ΗΠΑ ενώ δεν λείπει και η κεντρική εκδήλωση από την Αμερικανική Ένωση Βιβλιοθηκών². Προηγείται μια εβδομάδα αφιερωμένη στις βιβλιοθήκες³

¹ Illinois Library Day (23/4/2009), στο <http://www.illinoislibraryday.info/about.html>. Οι συναντήσεις αφορούν το σύνολο των βιβλιοθηκών της Πολιτείας, (με έκταση και πληθυσμό παρόμοιο με της Ελλάδας), ένα σύστημα 2202 βιβλιοθηκών (199 ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, 647 δημόσιες βιβλιοθήκες, 909 σχολικές περιφέρειες, 447 ειδικές βιβλιοθήκες όπως αναφέρεται στο : 2006 Illinois Library System Facts, διαθέσιμο στο http://www.illinoislibrarysystems.info/ab_systemfacts.html).

² National Library Legislative Day 2009, (22/4/2009), <http://www.ala.org/ala/aboutala/offices/wo/washevents/nlld/nlld2009.cfm>

στην οποία συμπεριλαμβάνεται μια ημέρα αφιερωμένη στους εργαζόμενους στις βιβλιοθήκες.⁴

Στο διαδίκτυο θα βρούμε διαφόρων ειδών πληροφορίες σχετικά με παρόμοιες δραστηριότητες των βιβλιοθηκών. Είναι απαραίτητο να ρίξουμε μια ματιά τριγύρω, να βρούμε κάποια ιδέα προκλητική, φρέσκια, πιπεράτη, αλλά σε τελευταία ανάλυση αυτό που θέλουμε να δείξουμε είναι οι λειτουργίες των βιβλιοθηκών και οι μελλοντικές προοπτικές τους. Μπορούμε να πάρουμε εξαιρετικές ιδέες από άλλες βιβλιοθήκες, μπορούμε να δούμε τι κάνουν άλλες βιβλιοθήκες σε αντίστοιχες περιστάσεις αλλά για χάρη μιας γιορτής η αντιγραφή δεν έχει νόημα.

Δεν υπάρχει παγκόσμια ημέρα βιβλιοθηκών αλλά υπάρχουν διαφόρων ειδών ημέρες (ή εβδομάδες) βιβλιοθηκών. Για παράδειγμα, σχολικών βιβλιοθηκών⁵ αλλά στην Ελλάδα δεν έχουμε σχολικές βιβλιοθήκες. Η Αμερικάνικη Ένωση Βιβλιοθηκών οργανώνει τουρνουά ηλεκτρονικών παιχνιδιών στις βιβλιοθήκες⁶. Στο τουρνουά δεν συμμετέχουν όλες οι αμερικάνικες βιβλιοθήκες και εξ αρχής γίνεται προσπάθεια να αιτιολογηθεί γιατί οργανώνει κάτι τέτοιο. Προφανώς όμως προϋποτίθεται ότι υπάρχουν βιβλιοθήκες που όχι απλώς ανέχονται αλλά επιλέγουν συστηματικά και διαθέτουν ηλεκτρονικά παιχνίδια, χώρους, εξοπλισμό.

Με αυτό το σκεπτικό προκύπτει αβίαστα τι μπορούμε να κάνουμε: αυτό που κάνουμε συνήθως. Δεν έχει κανένα νόημα να σταθούμε στη μέση της πλατείας και να διαβάσουμε παραμύθια όταν όλη την υπόλοιπη χρονιά δεν έχουμε ώρα παραμυθιού στη βιβλιοθήκη. Φυσικά, μια γιορτή δικαιολογεί κάτι περισσότερο φανταχτερό ή λαμπερό ή ακριβό από αυτό που κάνουμε συνήθως, αλλά σε γενικές γραμμές δεν μπορούμε να κάνουμε και πολύ περισσότερα πράγματα από αυτά που γνωρίζουμε και κάνουμε καλά. Όλα αυτά μπορούν να γίνουν από πραγματικές βιβλιοθήκες: βιβλιοθήκες που έχουν προσωπικό, συλλογή, ωράριο λειτουργίας, προσφέρουν υπηρεσίες.

Μια γιορτή, μια ημέρα βιβλιοθηκών στόχο έχει να φτάσει μακρύτερα από το συνηθισμένο κοινό. Στις εκδηλώσεις και στις δραστηριότητες των βιβλιοθηκών θέλουμε να συμμετάσχουν πολλοί περισσότεροι από τους συνήθεις χρήστες μας και μέσα από δημοσιεύματα, εκπομπές και προωθητικό υλικό θα επιδιώξουμε να φτάσουμε σε καφενέδες και καναπέδες.

Πολύ συχνά γίνεται μια παρεξήγηση σχετικά με το πόσο σημαντικά αποτελέσματα μπορούν να έχουν οι όποιες πρωτοβουλίες μας. Ανατρέχουμε στην ίδια βιβλιογραφία με τους συναδέλφους του εξωτερικού, δημοσιεύουμε στα ίδια περιοδικά, χρησιμοποιούμε τους ίδιους κανόνες και πρότυπα, την ίδια τεχνολογία και λογισμικό, άρα, μοιάζει εκ πρώτης όψεως λογικό να περιμένουμε ότι θα κινηθούμε σε αντίστοιχες κατευθύνσεις και θα πετύχουμε αντίστοιχα αποτελέσματα.

Οι βιβλιοθήκες αποτελούν ένα μικρό κομματάκι της δημόσιας διοίκησης. Πολύ σχηματικά μπορούμε να πούμε ότι υπάρχουν δύο ειδών κράτη στα οποία λειτουργούν οι βιβλιοθήκες: αυτά που χρειάζονται τις βιβλιοθήκες κι αυτά που αγαπούν τις βιβλιοθήκες. Στις χώρες που χρειάζονται τις βιβλιοθήκες, οι βιβλιοθήκες αποτελούν απα-

³ Εθνική Εβδομάδα Βιβλιοθηκών, National Library Week. (12-18 April 2009), <http://www.ala.org/ala/aboutala/offices/pio/natlibraryweek/nlw.cfm>

⁴ National Library Workers Day, (14/04/2009), <http://www.ala-apa.org/about/nlwd.html>.

⁵ International School Library Day που οργανώνει η International Association of School Librarianship. Με ένα εξαιρετικά όμορφο λογότυπο και ιστοσελίδα που έχει διάφορες προτεινόμενες δραστηριότητες, στο <http://www.iasl-online.org/events/isld/>.

⁶ Εθνική Ημέρα Ηλεκτρονικών Παιχνιδιών @ Βιβλιοθήκη, National Gaming Day @ your Library, στο <http://www.ilovelibraries.org/gaming>

ραίτητο συστατικό του εκπαιδευτικού συστήματος και αυτό είναι φανερό από τον τρόπο που γίνεται η διδασκαλία μέχρι τον τρόπο που αξιολογούνται οι εκπαιδευτικές μονάδες και η βιβλιοθήκη συνυπολογίζεται σε αυτή την αξιολόγηση. Σε αυτά τα μέρη η Πολιτεία θεωρεί ότι είναι υπεύθυνη για την διοίκηση των βιβλιοθηκών και εν τέλει διοικεί τον θεσμό.

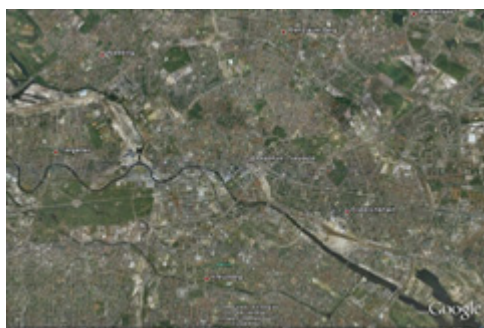
Στην Ελλάδα οι βιβλιοθήκες λειτουργούν χωρίς να υπάρχει ενιαίο θεσμικό πλαίσιο. Ειδικά για τις δημοτικές βιβλιοθήκες δεν υπάρχει καμία νομοθετική πρόβλεψη. Η θέση του Διευθυντή της Εθνικής Βιβλιοθήκης της Ελλάδας είναι κενή χρόνια τώρα. Σύμφωνα με τον νόμο, κάθε σχολείο έχει σχολική βιβλιοθήκη⁷. 25 χρόνια μετά, οι σχολικές βιβλιοθήκες δεν είναι κάτι προφανές και αυτονόητο· ακόμα και στο εσωτερικό του Υπουργείου Παιδείας αντιμετωπίζονται ως κάτι καινούργιο και πρωτοποριακό και είναι ενταγμένες, αποτελούν αρμοδιότητα του Γραφείου Καινοτομιών.

Από την επικαιρότητα των ημερών αποσπώ το θέμα των συμβασιούχων του ΕΠΕΑΕΚ: η Πολιτεία δεν μπορεί να αποφασίσει αν μετά το τέλος της χρηματοδότησης θα συνεχίσουν να λειτουργούν οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες, αν αξίζει τον κόπο να πληρώνει τα χρήματα που χρειάζονται για να συνεχίσουν να λειτουργούν, στο σημερινό επίπεδο υπηρεσιών, οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες.

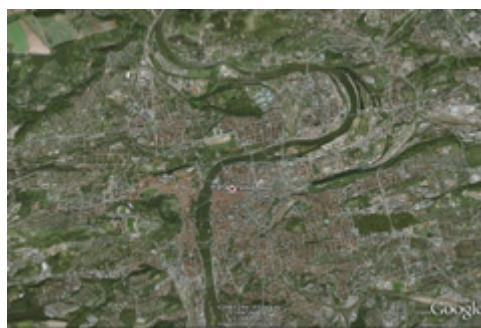
Την ίδια στιγμή δεν υπάρχουν αρνητικές δηλώσεις για τις βιβλιοθήκες, κανείς δεν προτίθεται να καταργήσει τις βιβλιοθήκες. Στην Ελλάδα υπάρχει μια παραπλανητικά θετική εικόνα: όλοι αγαπούν τις βιβλιοθήκες, τιμούν την ιδέα των βιβλιοθηκών σαν ακρογωνιαίο λίθο του πολιτισμού, προϋπόθεση της έρευνας, κλπ, αλλά, όπως φαίνεται εκ των πραγμάτων, η Ελλάδα δεν χρειάζεται τις βιβλιοθήκες.

Πόσο θα μπορούσαν οι προσπάθειες μας να αλλάξουν τις βιβλιοθήκες; Είμαστε μέσα στις βιβλιοθήκες, ανάμεσα σε ανθρώπους που χρησιμοποιούν τις βιβλιοθήκες, που χρειάζονται τις βιβλιοθήκες, και μερικές φορές είναι δύσκολο να καταλάβουμε ποιά είναι η πραγματική θέση των βιβλιοθηκών και τι μπορούμε να περιμένουμε από το μέλλον. Θα προσπαθήσω να το δείξω με μερικές εικόνες. Είναι εικόνες που μπορεί καθένας, πολύ εύκολα, να βρεί στο Google Earth, εικόνες της Αθήνας, του Βερολίνου, κλπ στα 10.000 μέτρα. Μια σύντομη ματιά δείχνει τις διαφορές. Και φυσικά, οι αριθμοί συνηγορούν:

Αθήνα: **2,5 m²** πρασίνου ανά κάτοικο
Βερολίνο **13 m²** πρασίνου ανά κάτοικο
Άμστερνταμ **27 m²** πρασίνου ανά κάτοικο
Νέα Υόρκη **35 m²** πρασίνου ανά κάτοικο

Βερολίνο

Πράγα

⁷ Νόμος 1566/85, Άρθρο 43: Σε κάθε σχολείο πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης λειτουργεί σχολική βιβλιοθήκη για χρήση των μαθητών, του διδακτικού προσωπικού και των κατοίκων της έδρας της περιοχής του σχολείου.

Άμστερνταμ

Αθήνα

Ναι, όλοι αγαπούν το πράσινο αλλά, για άλλους είναι μια θεωρητική έννοια, μια ανάμνηση από το χωριό τους, για άλλους είναι μέρος μιας καθημερινής διαδρομής, βόλτας, ανάπαυσης. Είναι πολύ διαφορετικό αυτό που έχει φτιάξει, βάζει σε προτεραιότητα, υπερασπίζεται, φοβάται ότι θα χάσει από την καθημερινότητά του ο κάτοικος της Αθήνας, ο κάτοικος του Βερολίνου, ο κάτοικος του Άμστερνταμ και εν τέλει, μιλάνε με τις ίδιες λέξεις για πολύ διαφορετικά πράγματα.

Η σημερινή εικόνα (είτε μιλάμε για το πράσινο είτε για τις βιβλιοθήκες που είναι το θέμα μας) είναι το αποτέλεσμα των καθημερινών επιλογών και των πραγματικών προτεραιοτήτων που είχαμε τα προηγούμενα 15, 25, 35 χρόνια⁸. Αυτό που συμβαίνει γύρω μας είναι το αποτέλεσμα του τρόπου με τον οποίο εφαρμόστηκε η νομοθεσία (χρηματοδοτήθηκαν οι προβλέψεις της, ελέγχθηκε η εφαρμογή της, αναθεωρήθηκε ή τροποποιήθηκε). Αυτό που συμβαίνει γύρω μας είναι ο τρόπος που ζήσαμε (ως κοινωνία) και αν κατανοούμε πως φτάσαμε μέχρι εδώ είναι ευκολότερο να δούμε προς ποιά κατεύθυνση συνεχίζουμε.

Μια γιορτή για τις βιβλιοθήκες *μπορεί να είναι* χρήσιμη είτε οι βιβλιοθήκες αποτελούν μια πολυτέλεια που η ελληνική πολιτεία χρηματοδοτεί και αναπτύσσει στο μέτρο του δυνατού είτε οι βιβλιοθήκες αποτελούν μέρος των βασικών υπηρεσιών που οφείλει να παρέχει μια ικανή και αποτελεσματική δημόσια διοίκηση. Η θέση των βιβλιοθηκών στην κοινωνία (και η αλλαγή της) αποτελεί μέρος μιας συζήτησης που ξεφεύγει από τα όρια της Βιβλιοθηκονομίας, αφορά τους ευρύτερους θεσμούς στους οποίους ανήκουν οι βιβλιοθήκες, είναι μέρος μιας συζήτησης που πρέπει να κάνουμε και μιας συμπεριφοράς που πρέπει να δείξουμε ως πολίτες.

Υποθέτω ότι η πρωτοβουλία της ΕΕΒΕΠ σημαίνει ότι είναι πρόθυμη και ικανή να βρεθεί οργανωτικά στο πυρήνα πρωτοβουλιών που θα αναπτύσσονται με διάφορους τρόπους, π.χ. ανά είδος βιβλιοθηκών, περιοχή, δραστηριότητα, κλπ. Που θα καταφέρει να συντονίζει, να συγκεντρώνει και να εστιάζει τις δυνάμεις μας, που θα μας επιτρέπει να κάνουμε κάτι περισσότερο από αυτό που μπορεί να κάνει κάθε βιβλιοθήκη μόνη της. Είναι κάτι που έχει ιδιαίτερη σημασία τη στιγμή που δεν υπάρχει κανένας άλλος φορέας που να συντονίζει την λειτουργία των βιβλιοθηκών. Πολύ πιθανόν η τελική πρόταση να χρειαστεί να διαφοροποιηθεί λίγο, τόσο σχετικά με την διάρκεια όσο και με την προτεινόμενη ημερομηνία ώστε να συμπίσει κατά το δυνατόν με τις συνθήκες όσων προηγούνται σε αντίστοιχες τοπικές πρωτοβουλίες.

⁸ Η Αθήνα τα τελευταία 25 χρόνια διπλασιάστηκε σε μέγεθος και η αναλογία πρασίνου ανά κάτοικο μειώθηκε από 2,82 m² (1984) σε 2,55 m² (2009). Οι σχολικές βιβλιοθήκες που προβλέπει ο νόμος του 1984 είναι γράμμα κενό.